

Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 р. – № 1579. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1579-2009-%D1%80> (дата звернення: 05.07.15). – Назва з екрану.

2. Босак І. П. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект / І. П. Босак, Є. М. Палига // *Регіонал. економіка.* – 2007. – № 4. – С. 193–195.

3. Сорока П. М. *Інформаційний менеджмент : навч. посіб.* / П. М. Сорока, Б. П. Сорока ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – Київ, 2008. – 535 с.

4. Петрина Н. О. Інформаційне забезпечення процесів освіти і науки в умовах становлення інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / Н. О. Петрина, Н. Т. Онисимова. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/2660/3/Petrina%202.pdf> (дата звернення: 01.07.15). – Назва з екрану.

5. Доброскок І. Інформаційне забезпечення освітнього середовища майбутніх соціальних педагогів як засіб активізації й інтенсифікації управління навчальним процесом у ВНЗ / І. Доброскок // *Рідна шк.* – 2012. – № 89. – С. 37–41.

6. *Віртуальні виставки [Електронний ресурс].* – Режим доступу: http://kdr-library.ucoz.ru/index/oformlennja_bibliografichnogo_spisku/0-23 (дата звернення: 25.06.15) – Назва з екрану.

УДК 027.7:004.738.1

Матвейко І. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ В СИСТЕМІ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

У статті проаналізовано роль веб-сайту в інформаційному обслуговуванні користувачів університетської бібліотеки технічного профілю.

Ключові слова: веб-сайт бібліотеки, електронні ресурси, бібліотечно-інформаційне обслуговування.

Matvejko I.

LIBRARY WEBSITE – AN IMPORTANT TOOL IN READERS’ SERVICES

This article analyses the role of technical university library website in readers’ services.

Keywords: library website, electronic resources, information and library services.

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій перше уявлення про бібліотеку вищого навчального закладу користувачі отримують через веб-сайт. І сьогодні можна стверджувати, що створення і розвиток веб-сайтів бібліотек стало актуальним напрямком їх діяльності.

Бібліотекарі-практики і науковці, як вітчизняних, так і зарубіжних вищих навчальних закладів накопичили і аналізують у професійній пресі позитивний досвід та інновації в організації і функціонуванні бібліотечних веб-сайтів.

Аналізу діяльності веб-сайтів бібліотек у фаховій літературі присвячено чимало робіт. Так, О. Грогуль проаналізувала особливості побудови та функціонування веб-сайтів обласних бібліотек, окреслила основні завдання, які повинен виконувати веб-сайт бібліотеки [1].

Змісту веб-сайтів бібліотек навчальних закладів присвячено публікації Л. Філіпової, в яких вона дослідила основні цілі та вимоги до контенту бібліотечного веб-сайту, подала аналіз структури та рубрик, запропонувала методичні рекомендації щодо створення веб-сайтів університетських бібліотек [2, 3].

Питанням розвитку бібліотечних сайтів вищих навчальних закладів присвячено публікації О. Єпіфанової [4], П. Шпиги [5]. У публікації П. Сохана на прикладі Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» розглянуто головні особливості бібліотечних сайтів, зокрема застосування сучасних веб-сервісів [6].

Метою даної статті є спроба висвітлити роль веб-сайту університетської бібліотеки в інформаційному обслуговуванні користувачів, охарактеризувати веб-ресурси науково-технічних бібліотек.

Розглянемо роль та значення веб-сайту університетської бібліотеки технічного профілю та проаналізуємо зміни, що відбуваються у інформаційному обслуговуванні користувачів за допомогою веб-ресурсів.

Враховуючи значну роль університетської бібліотеки в поширенні знань та наданні інформаційних послуг своїм користувачам, актуальність застосування інтернет-технологій та використання бібліотечного веб-сайту значно зростає. Він у першу чергу повинен відповідати сучасним вимогам, бути грамотно, професійно зробленим, базуючись на загальних принципах якості сайтів, тобто відповідати завданням вищого навчального закладу.

Бібліотечний веб-сайт має на меті:

- рекламувати послуги та фонди;
- забезпечувати доступ до зовнішніх ресурсів;
- здійснювати доступ до власних ресурсів;
- забезпечувати комфортність в обслуговуванні;
- пропонувати нові форми обслуговування користувачів.

Яким базовим принципам повинен відповідати веб-сайт бібліотеки університету? Бути:

- інформативним;
- достовірним, з оновлюваною інформацією;
- функціональним;
- доступним для користувачів;
- привабливим і простим в навігації.

Веб-сайт бібліотеки технічного університету розглядається нами як важливий інструмент у системі обслуговування користувачів, адже веб-технології дозволяють якісно змінити традиційні підходи до обслуговування в бібліотеці, впроваджувати нові форми надання доступу до різних ресурсів.

Ми проаналізували веб-сайти бібліотек трьох провідних технічних університетів України з метою узагальнення або запозичення корисного досвіду у цій важливій ділянці роботи.

Можна зробити висновок, що завдання, які поставлені перед бібліотеками ВНЗ щодо інформаційного обслуговування користувачів у проаналізованих нами бібліотеках, виконуються повною мірою, але різними шляхами. І полягають у:

- активній реалізації інформаційної функції бібліотеки;
- наданні доступу широкому колу користувачів до власних ресурсів (електронного каталогу, бібліографічних та повнотекстових баз даних);
- наданні допомоги користувачам в оперативному інформаційному пошуку і отриманні ними необхідної інформації;
- допомозі студентам і аспірантам у здобуванні інформаційної культури шляхом звернення до веб-сайту бібліотеки.

А також сприяють розвиткові професійних знань та вмінь працівників бібліотеки в процесі підтримки і наповненні сайту.

На веб-сайті Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» (НТБ Львівської політехніки), Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (НТБ НУТУ «КПІ») та Науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет» (НТБ НТУ «ХПІ») основні напрямки їхньої діяльності представлені у розділах та рубриках, які можна згрупувати у декілька смислових блоків:

- загальні відомості;
- ресурси;
- послуги.

У всіх проаналізованих сайтах головна сторінка організована як стартова для пошуку інформаційних ресурсів і доступу до бібліотечних послуг.

У розділі «Новини» розміщуються анонси заходів, що проводяться бібліотеками.

Розділи «Про бібліотеку» містять загальні відомості – коротку історичну довідку про бібліотеку, опис структури бібліотеки, режим її роботи, адреси і контакти відділів і служб, фотогалерею. На сайті бібліотеки КПІ розміщено барвистий буклет, який інформує про історію бібліотеки, послуги, інформаційне забезпечення тощо.

У розділі «Електронні ресурси» усіх бібліотек на наш погляд цінним є те, що надається доступ в першу чергу до ресурсів власної генерації, а саме:

- електронних каталогів;
- повнотекстових баз даних (електронні архіви, колекції та ін.);
- бібліографічних баз даних (праць вчених, проблем вищої школи та ін.);
- списків періодичних видань;
- переліків бібліографічних покажчиків.

Також у цьому розділі є посилання на зовнішні ресурси у відкритому доступі мережі Інтернет. Це посилання на зовнішні як зарубіжні так і вітчизняні інформаційні джерела.

Електронні ресурси НТБ Львівської політехніки на сайті структуруються, як тестові і передплачені та тематично систематизовані ресурси вільного доступу. Окрім того користувачам пропонуються електронні сервіси: «Література до дисциплін», «Визначення індексів «УДК/ББК», послуга МБА, служба «Електронне звернення».

НТБ НТУУ «КПІ» окрім стандартної пропозиції електронних ресурсів у тестовому доступі та е-періодики надає доступ до баз даних «Твори лауреатів Нобелівської премії з хімії в фонді НТБ НТУУ «КПІ»», «Твори лауреатів Нобелівської премії з економіки у фонді НТБ НТУУ «КПІ»».

НТБ НТУ «ХПІ» надає доступ з локальної мережі бібліотеки до БД «Арбікон», з локальної мережі університету до баз даних: «BioOne», «Pediatric Neurology Briefs», електронної бібліотечної системи видавництва «Лань».

Важливим показником роботи з сайтом є кількість переходів у ньому. Бібліотека Львівської політехніки намагається інтегрувати свої бази даних за допомогою посилань. Так наприклад, в електронному каталозі є посилання на повні тексти, розміщені в електронному науковому архіві (ЕНА) НТБ:

- авторефератів дисертацій;
- вісника Львівської політехніки.

Важливим напрямом в інформаційному обслуговуванні користувачів займає електронний каталог (ЕК) бібліотеки. Зауважимо, що усі три бібліотеки для функціонування ЕК використовують різне програмне забезпечення.

Забезпечення доступу користувачів до ЕК НТБ Львівської політехніки здійснюється автоматизованою бібліотечною системою «УФД/Бібліотека». Пошук у ЕК можна здійснювати за класифікатором «УДК» і у рубриках баз даних: «Історія Львівської політехніки», «Виставки бібліотеки», «Вища школа України», «Каталог видань, які надійшли до бібліотеки у 1933–1940 рр.», «Праці вчених Львівської політехніки», «Актуальні питання в соціально-економічній періодиці».

Через веб-сайт за допомогою зручного інтерфейсу та простої навігації, реалізовано механізм пошуку в електронному каталозі та довідково-бібліографічних базах даних.

Електронний каталог НТБ імені Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» – відображає та розкриває склад та зміст традиційних фондів. Електронний каталог відображає усі видання, що надійшли до бібліотеки з 1987 р. Програмне забезпечення – інтегрована бібліотечна система ALEPH, мова інтерфейсу – українська, англійська, мова ведення каталогу – українська.

На час дослідження ЕК НТБ НТУУ «КПІ» налічує 9 віртуальних колекцій (умовно відокремлених баз бібліографічних записів, в яких матеріали об'єднані за певною ознакою): «Загальний каталог бібліотеки КПІ», «Книги та автореферати», «Періодичні видання українською та російською мовами», «Праці викладачів університету», «Періодичні видання іноземними мовами», «Дисертації», «Методичні видання з фонду НТБ НТУУ «КПІ»», «Статті з журналів і збірників», «Віртуальна колекція загальнодоступних журналів в мережі».

Електронний каталог НТБ НТУ «ХПІ» працює на базі програмного забезпечення – Web IRBIS. Пошук у ЕК можна здійснювати за різними критеріями: стандартний, розширений, професійний, розподілений, за словником і навігаторами – УДК, ББК, тематичному. ЕК складається з наступних баз даних: «Книжкові видання», «Періодичні видання», «Рідкісні та цінні видання», «Ресурси віддаленого доступу (Інтернет посилання)», «Повнотекстова база «Навчальні видання»» та «Повнотекстова база «Праці вчених НТУ «ХПІ»».

Електронні наукові архіви функціонують як сховище для цифрових дослідницьких та освітніх матеріалів, підготовлених викладачами університету або сторонніми організаціями чи окремими науковцями, накопичують документи наукового, освітнього та методичного призначення, а також надають до них постійний безкоштовний повнотекстовий доступ через Інтернет.

«Електронний архів НТБ» (електронна адреса наукового електронного репозитарію Львівської політехніки – <http://ena.lp.edu.ua>.) містить матеріали, отримані від видавництва Національного університету «Львівська політехніка», фізичних та юридичних осіб. Фонд репозитарію формує низку збірань, зокрема: «Відкритий науковий архів» (статті та тези), «Електронний архів Науково-технічної бібліотеки», «Матеріали партнерів» (окремі зібрання сторонніх організацій), «Електронний архів Науково-технічної бібліотеки» містить підфонди: «Вісники та науково-технічні збірники», «Публікації та електронні документи НТБ, бібліографічні видання», «Автореферати дисертацій», «Матеріали конференцій», «Навчально-методичні матеріали».

Електронний архів НТБ імені Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» – <http://ela.kpi.ua/>. Структура репозитарію складається із спільнот, розділів і колекцій: «Наукові видання», «Дисертації та автореферати», «Звіти про науково-дослідні роботи», «Матеріали конференцій, семінарів», «Автореферати», матеріали інститутів і факультетів. Переважно більша частина матеріалів знаходиться у відкритому доступі. Обмежений доступ мають лише спільноти «Дисертації та автореферати», «Звіти про науково-дослідні роботи». Доступ до повних текстів колекції «Методичні посібники та рекомендації» надається в мережі університету.

Електронний репозитарій НТБ НТУ «ХПІ» (eNTUKhPIIR) <http://repository.kpi.kharkov.ua/> – універсальний за змістом. На головній сторінці подано нормативні документи, що регламентують роботу репозитарію: Наказ «Про формування колекції друкованих і електронних видань»; Положення про репозитарій «Електронний архів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Інструкція з реєстрації користувача (автора) в електронному архіві НТУ «ХПІ» (eNTUKhPIIR) та інші. Структура репозитарію складається із спільнот (фондів). Кожна спільнота містить колекції: «Бібліотека», «Вісники НТУ «ХПІ»», «Дисертації та автореферати», «Історія НТУ «ХПІ»», «Конференції, семінари», «Науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут «Молнія»» та спільноти (фонди) факультетів.

Завдяки розділу «Нові надходження» користувачі бібліотек у віддаленому режимі знайомляться з новинками, що надходять до фондів бібліотек. Перевага в організації цього розділу належить бібліотеці НТУ «ХПІ», де користувачі мають змогу в ЕК переглянути генеровані автоматизованою бібліотечною системою списки нової літератури, яка поступила у бібліотеку, а у рубриці «Нові надходження» – списки поповнення ЕК рідкісними та цінними виданнями.

З метою якіснішого обслуговування користувачів НТБ Львівської політехніки інформує про нові надходження шляхом систематичного створення списків нової літератури і розміщення їх на сайті. Також користувачам пропонуються віртуальні книжкові виставки нових надходжень за галузями знань.

На сайті НТБ імені Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» в розділі «Нові надходження» подано лише нові надходження за липень-серпень 2010 р., що є значним недоліком у напрямку знайомства читачів з новими виданнями.

Розділ «Користувачам» на всіх сайтах містить окрім правил користування бібліотекою, прав та обов'язків читачів, правила бібліографічного опису документів.

Бібліотека Львівської політехніки подає інформацію про абонементи і читальні зали, фонди, перелік передплачених періодичних видань, архів питань-відповідей.

НТБ імені Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» розробила спеціальну заявку для оформлення замовлення на навчальну літературу, якою можуть скористатися представники факультетів. Бібліотека «КПІ» надає науковцям методичні рекомендації щодо складання списку використаної літератури до наукових робіт, рейтинги наукових журналів та рейтинги українських наукових журналів.

НТБ НТУ «ХПІ» на сайті розміщує інформацію про правила оформлення статей, нові надходження, методичні вказівки для курсового і дипломного проектування, ведеться розділ «Організаторам навчального процесу», де подана нормативно-правова документація. Аспірантам і докторантам пропонуються електронні ресурси, нормативно-регламентуюча документація, загальні відомості щодо наукових робіт, перелік книг і статей з методики і організації наукових досліджень, які містяться у фонді НТБ, а також ресурси Інтернет на допомогу здобувачам вчених ступенів. На головній сторінці сайту користувачі мають змогу скористатися послугами «Віртуальної довідки».

Аналіз бібліотечних сайтів за мовною ознакою свідчить, що вони практично всі україномовні. Проаналізовані бібліотеки мають скорочений варіант англomовної версії сайту.

При бажанні користувач може комунікувати з бібліотекою через соціальні мережі Facebook, ВКонтакте, Twitter. НТБ імені Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» надає можливість перейти на свої сторінки в соціальних мережах (Facebook, ВКонтакте) безпосередньо із сайту. НТБ Львівської політехніки має власні сторінки у Facebook та ВКонтакте, але посилань з сайту бібліотеки на них немає, вся інформація, що подається дублюється безпосередньо з сайту бібліотеки.

НТБ НТУ «ХПІ» веде свій блог під назвою «Новини НТБ НТУ «ХПІ». Блог складається з категорій: виставки, оголошення, новини. Головна сторінка містить інформацію про заняття «Технологія роботи з електронним каталогом та повнотекстовими електронними ресурсами». Недоліком блогу є те, що коментарі закриті і не має «віртуального» діалогу між користувачем і бібліотекарем.

Бібліотеки на сайті інформують користувачів про соціокультурну діяльність. НТБ Львівської політехніки має сторінку Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми бібліотеки в умовах інформаційного суспільства».

НТБ імені Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» проводить науково-практичні семінари «Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентації» з питань оцифрування культурного, історичного та наукового надбання людства.

НТБ НТУ «ХПІ» організовує семінари-практикуми, вебінари. Для підвищення кваліфікації працівників Бібліотеки проводяться дистанційні курси «Куратор змісту».

Аналіз сайтів науково-технічних бібліотек показав, що бібліотеки знайшли цікавий спосіб популяризації своєї діяльності, пришвидшення та вдосконалення інформаційного обслуговування користувачів. Крім того, через сайт можна зацікавити відвідувачів новими функціями та послугами віддаленого доступу.

Отже, девіз, розміщений на головній сторінці веб-сайту бібліотеки ХПІ «Ми відкриті для всіх і кожного, незалежно від місця навчання, роботи, проживання» підходить до інших бібліотек, оскільки вони надають користувачам доступ до електронних інформаційних ресурсів бібліотеки незалежно від часу та місця знаходження.

Список використаних джерел:

1. Грогуль О. Аналіз веб-сайтів обласних бібліотек (на прикладі Рівненської державної обласної бібліотеки та Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського) / О. Грогуль // Вісник Львівського ун-ту. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол. – 2012. – Вип. 7. – С. 172–181.
2. Филлипова Л. Я. Создание контента (содержания) библиотечных веб-сайтов учебных заведений. (Из зарубежного опыта) / Л. Я. Филлипова // Науч. и . техн. б-ки. – 2002. – № 2. – С. 55–58.
3. Філіпова Л. Питання змісту бібліотечних Web-сайтів в Інтернеті / Л. Філіпова // Бібліотечна планета. – 2003. – № 3. – С. 12–15.
4. Єпіфанова О. Роль веб-сайту в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля / О. Єпіфанова // Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології». – 2009. – Вип. 4. – С. 235–239.
5. Шпига П. С. Питання розвитку бібліотечних сайтів вищих навчальних закладів / П. С. Шпига // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали другої наук.-практ. конф., 23 верес. 2010 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – С. 53–60.
6. Сохан П. П. Діяльність українських бібліотек у середовищі www / П. П. Сохан // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали п'ятої міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2013 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 213–223.

УДК 027.7:655:004

Клюшник І. А.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту

**ЦИФРОВІ ВИДАВНИЧІ СЕРВІСИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ: ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
«ЕЛЕКТРОННИЙ ВЕРСТАЛЬНИК»**

У роботі розглянуто досвід започаткування моделі електронного бібліотечного виробництва та сервісів Library Publishing в Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Представлено розроблену автором комп'ютерну програму «Електронний верстальник», яка суттєво впливає на процеси успішного подання окремих файлів статей у численні бази даних науково-технічної інформації (DOAJ, Google Scholar, РІНЦ, Index Copernicus, OCLC WorldCat, Україніка наукова, УІНЦ та ін.).

Ключові слова: університетське видавництво, цифрові видавничі сервіси, Library Publishing, інтеграція наукових публікацій, програмне забезпечення «Електронний верстальник».